



UMEÅ TINGSRÄTT
Rotel 3
Skr 2C

DOM
2009-06-04
meddelad i
Umeå

Mål nr B 2683-08

1

PARTER (Antal tilltalade: 2)

Åklagare

Kammaråklagare Kjell Janneson
Åklagarkammaren i Umeå

Tilltalad

Kjell PATRIK Gustavsson, 700415-8635
Östra Kyrkogatan 40 Bv
903 42 Umeå

Offentlig försvarare:

Jur.kand. Veronika Wasserman
c/o Wistrand Advokatbyrå
Box 4149
203 12 Malmö

DOMSLUT

Åtalet ogillas.

Ersättning

1. Veronika Wasserman tillerkänns ersättning av allmänna medel med 37 009 kr. Av beloppet avser 18 208 kr arbete, 7 612 kr 50 öre tidsspillan, 4 165 kr 50 öre utlägg och 7 023 kr mervärdesskatt.
 2. Kostnaden för försvaret skall stanna på staten.
-

Postadress
Box 138
901 04 Umeå

Besöksadress
Nygatan 45

Telefon
090-17 21 00
E-post: umea.tingsratt@dom.se
www.domstol.se

Telefax
090-77 18 30

Expeditionstid
måndag - fredag
09:00 - 12:00
13:00 - 15:00



UMEÅ TINGSRÄTT
Rotel 3
Sokr 2C

DOM
2009-06-04
meddelad i
Umeå

Mål nr B 2683-08

PARTER (Antal tilltalade: 2)

Åklagare

Kammaråklagare Kjell Janneson
Åklagarkammaren i Umeå

Tilltalad

LEIF Thorsten Strandberg, 560512-8536
Brån 59
911 93 Vännäs

Offentlig försvarare:

Jur.kand. Veronika Wasserman
c/o Wistrand Advokatbyrå
Box 4149
203 12 Malmö

DOMSLUT

Åtalet ogillas.

Ersättning

1. Veronika Wasserman tillerkänns ersättning av allmänna medel med 37 009 kr. Av beloppet avser 18 208 kr arbete, 7 612 kr 50 öre tidsspillan, 4 165 kr 50 öre utlägg och 7 023 kr mervärdesskatt.
 2. Kostnaden för försvaret skall stanna på staten.
-

Postadress
Box 138
901 04 Umeå

Besöksadress
Nygatan 45

Telefon
090-17 21 00
E-post: umea.tingsratt@dom.se
www.domstol.se

Telefax
090-77 18 30

Expeditionstid
måndag - fredag
09:00 - 12:00
13:00 - 15:00

YRKANDEN M.M.

Åklagaren har yrkat ansvar på Patrik Gustavsson och Leif Strandberg enligt gärningsbeskrivningarna nedan.

Patrik Gustavsson har som platschef och i egenskap av samordnings- och arbetsmiljöansvarig vid Peab i Sverige AB: s arbetsplats vid Tegs kyrka i Umeå den 23 augusti 2005 uppsåtligen eller av oaktsamhet åsidosatt vad som enligt arbetsmiljölagen ålegat honom till förebyggande av olycksfall genom att vid schaktningsarbete inte före arbetet påbörjades göra riskinventering och informera arbetstagarna om de risker som fanns och under arbetet se till att schaktning utfördes med tillräckligt släntlutning och därigenom inte vidtagit de åtgärder som behövts till förebyggande av att arbetstagare skulle skadas genom ras och han har därigenom av grov oaktsamhet utsatt målsägandena Leif Strandberg och Peter Eriksson, som arbetade med samma arbete, för livsfara eller fara för svår kroppsskada.

Leif Strandberg har som skyddsombud vid Peab i Sverige AB: s arbetsplats vid Tegs kyrka i Umeå den 23 augusti 2005 uppsåtligen eller av oaktsamhet åsidosatt vad som enligt arbetsmiljölagen ålegat honom till förebyggande av olycksfall genom att vid schaktningsarbete inte se till att schaktning utförts med tillräcklig släntlutning och därigenom inte vidtagit de åtgärder som behövts till förebyggande av att arbetstagare skulle skadas genom ras och han har därigenom av grov oaktsamhet utsatt målsäganden Peter Eriksson, som arbetade med samma arbete, för livsfara eller fara för svår kroppsskada.

Lagrum m.m: 3 kap 9 § och 3 kap 10 § brottsbalken jämförd med 3 kap 2 §, 3 kap 2 a §, 3 kap 7 § i dess lydelse före den 1 januari 2009 och 6 kap 4 § arbetsmiljölagen (1977:1160) samt Arbetskyddsstyrelsens föreskrifter 14 § (AFS 1981:15) om skydd mot skada genom ras och 72 – 76 §§ (AFS 1999:3) om byggnads- och an-

läggningsarbete jämförda med Arbetsmiljöverkets och Statens geotekniska instituts handbok Schakta säkert – en handbok om säkerhet vid schaktning.

Patrik Gustavsson och Leif Strandberg har förnekat gärningarna.

UTREDNINGEN

Åklagaren har som muntlig bevisning åberopat målsägandeförhör med Peter Eriksson, förhör med de tilltalade och vittnesförhör med arbetsmiljöinspektören Sture Hansson, Arbetsmiljöverket Umeå, där den sistnämnde åberopats för att höras om sina iakttagelser vid inspektion på olycksplatsen. Åklagaren har som skriftlig bevisning åberopat Arbetsmiljöverkets begäran om åtalsprövning, dess rapport om utredning av olyckor, annan skadlig inverkan och tillbud, fotografier från olycksplatsen, arbetsmiljöplan och handlingar från Peab avseende organisation och delegering.

De tilltalade har som muntlig bevisning åberopat förhör med sig själva och motförhör med Peter Eriksson. De har som skriftlig bevisning åberopat arbetsmiljöplan från Tegs kyrka, byggmötesprotokoll 2005-09-08 och delegering av arbetsmiljöuppgifter.

BAKGRUND

Den 23 augusti 2005 inträffade en arbetsolycka hos Peab. Bolaget utförde på generalentreprenad förnyelse av V-A-ledningar åt byggherren Umeå kyrkliga samfällighet, Tegs Kyrka. Peab:s platschef på arbetsplatsen var Patrik Gustavsson. Vid olyckstillfället utfördes schaktarbeten för V-A-ledningar. Vid grävning för avloppsledning inträffade ett ras nere i rörgraven. Grävningen utfördes av en underentreprenör till Peab. Vid tidpunkten för raset befann sig den av Peab anställde markarbetaren Leif Strandberg i rörgraven som vid rasplatsen var cirka två och en halv meter djup och cirka två meter bred. Leif Strandberg fick rasmassorna över sig och

klämdes fast upp till midjan. Leif Strandbergs arbetskamrat Peter Eriksson grävde loss Leif Strandberg som ådrog sig en ledbandsskada i vänster knä. Arbetsmiljöverket genomförde en inspektion den 25 augusti 2005 i syfte att göra en arbetsskadeutredning. Vid inspektionsbesöket lämnades ett inspektionsmeddelande med ett antal kravpunkter. Den 26 augusti 2006 gjorde Arbetsmiljöverket en förnyad inspektion för att följa upp att ställda krav blivit åtgärdade. Arbetsmiljöverket utredde olyckan. Arbetsmiljöverket bedömde att den direkta orsaken till olyckan var att ledningschakten utfördes med för brant släntlutning. Släntlutningen uppskattades till cirka 75 grader. Arbetsmiljöverket angav som troliga bakomliggande orsaker till olyckan att instruktioner om släntlutningen var otillräckliga, att materialet i schaktbotten bestod av ett gruslager och att schaktmassor var placerade för nära schaktkanten eller mindre än 0,5 meter från schaktkanten.

DOMSKÄL

Det är ostridigt att Patrik Gustavsson i egenskap av platschef på Peab och efter delegationsbeslut haft bolagets arbetsgivaransvar för arbetsmiljöfrågor på den aktuella arbetsplatsen. I 3 kap 2 § arbetsmiljölagen stadgas bl.a. att arbetsgivaren skall vidta alla åtgärder som behövs för att förebygga att arbetstagaren utsätts för ohälsa eller olycksfall. En utgångspunkt skall därvid vara att allt sådant som kan leda till ohälsa eller olycksfall skall ändras eller ersättas så att risken för ohälsa eller olycksfall undanröjs. I 3 kap 2 a § arbetsmiljölagen stadgas bl.a. att arbetsgivaren skall systematiskt planera, leda och kontrollera verksamheten på ett sätt som leder till att arbetsmiljön uppfyller föreskrivna krav på en god arbetsmiljö. Han skall utreda arbetsskador, fortlöpande undersöka riskerna i verksamheten och vidta de åtgärder som föranleds av detta.

Åklagaren har gjort gällande att Patrik Gustavsson även haft ett samordningsansvar enligt 3 kap 7 § arbetsmiljölagen i dess lydelse före den 1 januari 2009. Enligt bestämmelsen är den som låter utföra byggnads- eller anläggningsarbete ansvarig för

Samordning av åtgärder till skydd mot ohälsa och olycksfall på gemensamt arbetsställe för verksamheten. Ansvar för samordningen kan överlåtas till någon av dem som bedriver arbete på arbetsstället.

Umeå kyrkliga samfällighet har haft samordningsansvaret på den aktuella arbetsplatsen där såväl Peab som grävmaskinisten gemensamt utfört schaktningsarbeten, om inte ansvaret har överlåtit på Peab. Grävmaskinisten har redovisats som en av Peab anlitad underentreprenör. Patrik Gustavsson har förnekat att Umeå kyrkliga samfällighet vid tidpunkten för arbetsolyckan överlåtit samordningsansvaret på Peab. Han har hävdats att överlåtelse skett i arbetsmiljöplan först den 8 september 2005. Åklagaren har åberopat en annan arbetsmiljöplan daterad såväl den 24 januari 2005, d.v.s. innan Peab tilldelats entreprenaden, som den 10 augusti 2005. Patrik Gustavsson, som varit delaktig i upprättandet av planen, har hävdats att sistnämnda plan endast avsett ett klarläggande av Peab:s arbetsgivaransvar för arbetsmiljön gentemot den egna personalen. Han har påpekat att han i planen felaktigt angetts som samordningsansvarig och att planen saknar en överlåtelse av samordningsansvaret. Med hänsyn till det anförda och med beaktande av den av Patrik Gustavsson åberopade arbetsmiljöplanen är det inte visat att samordningsansvaret övergått till Peab vid tidpunkten för arbetsolyckan.

Den rättsliga betydelsen av att samordningsansvaret legat kvar på Umeå kyrkliga samfällighet synes begränsad vid ansvarsbedömningen. En arbetsgivare befrias nämligen inte från de skyldigheter för arbetsmiljön som följer av 3 kap 2 § och 3 kap 2 a § arbetsmiljölagen även om samordningsansvaret ligger på någon annan. Det bör tilläggas att den av Peab anlitade underentreprenören har utfört grävarbetet efter Peab:s anvisningar.

Fråga är således om Patrik Gustavsson i sin egenskap av Peab:s arbetsmiljöansvarige på arbetsplatsen har ett straffrättsligt ansvar.

Åklagaren har lagt Patrik Gustavsson till last att han före arbetet påbörjats inte gjort en riskinventering och informerat arbetstagarna om de risker som funnits och att han under arbetet inte sett till att schaktning utförts med tillräcklig släntlutning.

Patrik Gustavsson har invänt att före schaktningsarbetet påbörjats har de grävt en provgrop som under fem dagar sett ovanligt bra ut och inte uppvisat sprickor i kanterna, att schaktningsarbete utförts på en sträcka av 50 meter utan problem eller förändringar i marken, att jorden varit homogen, att det inte förekommit grundvattnen i rörgraven, att väderleksförhållandena varit goda och att han inte underrättats eller på annat sätt fått klart för sig att markförhållandena förändrats.

Vid schaktningsarbeten indelas jord i lera, silt, sand och grus och morän. I 74 § i Arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter (AFS 1999:3) anges att stödkonstruktioner skall användas vid schaktning om inte risken för ras som kan orsaka ohälsa eller olycksfall bedöms som obefintlig. Alternativt får schakten utföras med släntlutning. Beroende på jorden anges i Arbetsmiljöverkets och Statens geotekniska instituts handbok Schakta säkert att vid schaktningsarbeten bör släntlutningen i silt vara 45 – 60 grader och i torr sand och torrt grus 30 – 40 grader. Det aktuella schaktet har varit cirka 55 meter långt. Det är upplyst att jorden under 50 meter består av silt med en till två decimeter sand/grus i botten på schaktet. På schaktets sista fem meter och där raset inträffat har sand- och gruspartiet stigit till åtminstone en halv meter. Det är vidare upplyst att släntlutningen vid olycksplatsen varit minst 75 grader.

Av detta står det klart att Patrik Gustavsson, som känt till handbokens rekommendationer om släntlutning, tillåtit schaktningsarbetet med frångående av rekommendationerna.

Handboken Schakta säkert är en handbok med rekommendationer, vilket innebär att en avvikelser från rekommendationerna inte med automatik medför att den som utför schaktningen är oaktsam. Arbetsmiljöinspektören Martin Forsgren har bedömt att

lämplig slänthlutning vid olycksplatsen varit 35 – 45 grader. Vid betraktande av de återopade fotografierna torde slänthlutningen ha varit mer än 75 grader vid olycksplatsen. 75 grader får i vart fall sägas vara en försiktig uppskattning. Om handbokens rekommendationer frångås bör det finnas goda skäl till detta. Patrik Gustavsson har inte påstått att han besökt arbetsplatsen oftare än vad han normalt sett besöker arbetsplatser för vilka han är platschef. Han har inte instruerat arbetstagarna att kontakta honom vid förändringar i marken. Den inte helt smala sträng av sand/grus som funnits i schaktets botten har varit en indikation på att jordarten funnits i området och han har inte kunnat utesluta att den kunnat tillta allteftersom schaktningsarbetet fortsatt. Enligt vad som framkommit har det bredare sand/grus-partiet framträtt ett par timmar före arbetsolyckan under schaktningens sista fem meter. Patrik Gustavsson har inte haft sådan kontroll över schaktningen att han uppmärksammat detta. Han har trots att schaktningen skett med en kraftig avvikelse från handbokens rekommendationer om slänthlutning inte vidtagit några särskilda försiktighetsåtgärder för att hålla sig underrättad om förändringar i jorden. Tingsrätten kan mot denna bakgrund dela åklagarens påstående såtillvida att Patrik Gustavsson varit oaktsam genom att inte göra en riskinventering innan arbetet fortsatt in på den sista sträckan för att se till att schaktningen där utförts med tillräcklig slänthlutning. Någon oaktsamhet såvitt avser den första sträckan om 50 meter kan han inte beslås med hänsyn till de försiktighetsåtgärder han faktiskt vidtagit.

Åklagaren har yrkat ansvar på Patrik Gustavsson för arbetsmiljöbrott enligt 3 kap 10 § brottsbalken. I bestämmelsen uttalas att om brott som i 9 § sägs har begåtts genom att någon uppsåtligen eller av oaktsamhet åsidosatt vad som i enlighet med arbetsmiljölagen ålegat honom till förebyggande av ohälsa eller olycksfall döms för arbetsmiljöbrott till straff som i nämnda lagrum sägs. I 3 kap 9 § brottsbalken sägs att utsätter någon av grov oaktsamhet annan för livsfara eller fara för svår kroppsskada döms för framkallande av fara för annan till böter eller fängelse i högst två år.

Tingsrätten anser att Patrik Gustavsson av oaktsamhet åsidosatt vad som ålegat honom enligt arbetsmiljölagen till förebyggande av ohälsa eller olycksfall. För att han i enlighet med angivna bestämmelser i brottsbalken skall ha ett straffansvar fordras dessutom att han av grov oaktsamhet utsatt Leif Strandberg och Peter Eriksson för livsfara eller för svår kroppsskada. Medveten oaktsamhet kan ofta klassificeras som grov oaktsamhet på grund av att gärningsmannen insett eller haft en berättigad misstanke om en möjlig följd av sitt handlande. Patrik Gustavsson kan inte beslösas med att ha agerat på sådant sätt. Åtalet mot honom skall därför ogillas.

Åklagaren har lagt skyddsombudet Leif Strandberg till last att denne inte sett till att schaktning utförts med tillräcklig släntlutning.

Åklagaren har till stöd för åtalet hänvisat till 6 kap 4 § arbetsmiljölagen. I bestämmelsen sägs bl.a. att ett skyddsombud inom sitt skyddsområde skall vaka över skyddet mot ohälsa och olycksfall. Av 3 kap 10 § brottsbalken följer att om någon uppsåtligt eller av oaktsamhet åsidosätter vad som i enlighet med arbetsmiljölagen ålegat honom till förebyggande av ohälsa eller olycksfall döms för arbetsmiljöbrott. Lagtextens ordalydelse utesluter inte att ett skyddsombud kan hållas straffrättsligt ansvarig, om än ett sådant ansvar säkert är ovanligt. Vanligtvis läggs skyddsansvaret på arbetsgivaren själv, företagsledningen eller någon anställd med delegerat ansvar, t.ex. en platschef.

Med hänsyn till provgropen, jordens beskaffenhet, vad Leif Strandberg erfarit under grävningen och väderleken kan han inte anses oaktsam såvitt avser släntlutningen på schaktets första 50 meter. När det gäller schaktets sista fem meter har Leif Strandberg uppgett att han inte sett att grus/sand-partiet tilltagit förrän han befunnit sig i rörgraven och raset inträffat. Åklagaren har hört Leif Strandberg mot vad det antecknats att han uppgett under förundersökningen, vilket ger intryck av, även om uppgifterna inte är alldeles klara, att han uppmärksammat förändringen redan när den inträtt och bedömt att arbetet kunnat fortsätta som tidigare. Händelsen ligger

snart fyra år tillbaka i tiden och förhöret under förundersökningen har hållits två år efter olyckan. Vid detta förhållande får hans vid huvudförhandlingen lämnade uppgifter godtas. Även vid detta förhållande har det varit oaktsamt av honom att inte hålla sig bättre underrättad om förändringar i jorden än att det dröjt två timmar innan han uppmärksammat det bredare grus/sand-partiet. Han har varit oaktsam genom att inte vaka över skyddet mot olycksfall på arbetet. Om han uppmärksammat jordförändringen har han kunnat verka för att schaktning utförts med tillräcklig släntlutning. Det är dock inte visat att han på grund av det anförda av grov oaktsamhet utsatt Peter Eriksson för livsfara eller fara för svår kroppsskada. Åtalet mot Leif Strandberg skall därför ogillas.

HUR DOMEN ÖVERKLAGAS se domsbilaga (DV 400)

Överklagande senast den 25 juni 2009 ställs till Hovrätten för Övre Norrland

Prövningstillstånd behövs inte


Lars Viktorsson